

تحلیل برخی مؤلفه‌های اجتماعی - اقتصادی مؤثر بر احساس امنیت اجتماعی (مورد مطالعه: سکونتگاه‌های شهری شهرستان سراوان)

مهدی رحمانیان کوشکی^۱

یعقوب زارعی^۲

علیرضا استعلاجی^۳

چکیده

گسترده‌ی شهرنشینی و رواج ناامنی‌های اجتماعی در شهرها از یک سو و اهمیت و حساسیت مقوله امنیت در شهرستان‌های مرزی از سوی دیگر، موجب گردید تا پژوهش حاضر با هدف تحلیل تأثیر مؤلفه‌های پایگاه اجتماعی - اقتصادی، سرمایه اجتماعی و کیفیت زندگی بر احساس امنیت اجتماعی در مناطق شهری شهرستان سراوان انجام گردد. این پژوهش به لحاظ ماهیت، کاربردی و به لحاظ روش‌شناسی از نوع توصیفی - همبستگی و اطلاعات آن به صورت پیمایشی گردآوری شده است. جامعه آماری پژوهش نیز ۱۹۴۲۳ خانوار ساکن در نقاط شهری شهرستان سراوان بودند که ۲۰۹ نفر از آن‌ها از طریق روش نمونه‌گیری طبقه‌ای با انتساب متناسب انتخاب گردیدند. روایی صوری پرسش‌نامه با نظر متخصصان مورد تأیید قرار گرفت و روایی سازه و پایایی ترکیبی ابزار پژوهش نیز، از طریق برآورد مدل اندازه‌گیری و پس از انجام اصلاحات لازم به دست آمد. فرضیه‌های پژوهش با استفاده از ضریب همبستگی پیرسون و مدل‌سازی معادلات ساختاری مورد آزمون قرار گرفت و داده‌های گردآوری شده با نرم‌افزارهای SPSSwin22 و AMOS21 تحلیل گردیدند و در نهایت یافته‌ها نشان داد، سرمایه اجتماعی و کیفیت زندگی به ترتیب بیشترین اثرگذاری را در شکل‌دهی احساس امنیت اجتماعی در نواحی مورد مطالعه داشته است. نتایج همچنین نشان داد، متغیر پایگاه اجتماعی - اقتصادی نیز، تأثیر مستقیم و معنی‌داری را بر احساس امنیت اجتماعی در نواحی شهری شهرستان سراوان به همراه نداشته است.

واژگان کلیدی: امنیت اجتماعی، سرمایه اجتماعی، کیفیت زندگی، سراوان.

۱. دکترای جغرافیا و برنامه‌ریزی روستایی، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد علوم و تحقیقات، تهران، ایران. Rahmanian.mahdi@gmail.com
۲. باشگاه پژوهشگران جوان و نخبگان، واحد بوشهر، دانشگاه آزاد اسلامی، بوشهر، ایران، نویسنده مسئول Yaghoub.Zarei@yahoo.com
۳. استاد جغرافیای دانشگاه آزاد اسلامی، واحد یادگار امام خمینی (ره)، تهران Alestelaji@yahoo.com

امنیت، به معنای «احساس ایمنی از خطر یا نگرانی» «حفاظت جامعه از لطمه خوردن به نهادها و ارزش‌های بنیادی آن» و به معنای «رهایی نسبی از تهدیدات زیان‌بخش» است (ویسی و محمدنژاد، ۱۳۹۵: ۱۰۸). به بیان دیگر، امنیت نخستین حق شهروندی و تأمین آن مقدم‌ترین وظیفه حکومت‌ها در برابر شهروندان است و زیربنایی‌ترین مفهوم در زندگی اجتماعی و مدنی به شمار می‌آید. از این رو، امنیت از نیازها و ضرورت‌های پایه‌ای فرد و جامعه تلقی می‌شود که فقدان یا اختلال در آن، پیامدها و بازتاب‌های نگران‌کننده و خطرناکی به دنبال دارد (ترابی و گودرزی، ۱۳۸۳: ۳۳). بر این اساس، بی‌شک هیچ عنصری برای پیشرفت، توسعه و تکامل جامعه مهم‌تر از عنصر امنیت و تأمین آرامش در جامعه نیست و توسعه، خلاقیت و تحرک اجتماعی اثربخش، بدون امنیت اجتماعی امکان‌پذیر نخواهد بود. لذا، امنیت اجتماعی توانایی جامعه برای پاسداری از ارزش‌های بنیادین خود در برابر پیشامدها و تهدیدات واقعی و بالقوه است (Hough, 2004: 106)؛ بدین سبب، امنیت اجتماعی که به مصون ماندن وضعیت هویت اجتماعی از ناحیه آسیب‌های داخلی و خارجی تعبیر می‌شود و در آن بنیاد روابط سیاسی-اجتماعی بر مقوله رضایت استوار است (حیدری ساربان، ۱۳۹۶: ۵۰ به نقل از افتخاری، ۱۳۸۲)؛ یکی از ضروری‌ترین نیازهای فرد، گروه و جامعه است که ادامه حیات و بقای جامعه بدون آن مشکل و غیرممکن خواهد بود (کریمایی و همکاران، ۱۳۸۹: ۸).

عوامل گوناگونی بی‌تردید در ایجاد امنیت و احساس امنیت دخالت دارند که نبود آن‌ها احساس برقراری احساس امنیت را کند و یا مانع از تحقق آن می‌شود. بر همین اساس، شناسایی عوامل و عناصر تأمین امنیت اجتماعی و احساس ایمنی، از پیش شرط‌های اساسی در جهت برنامه‌ریزی برای ارتقای سطح امنیت اجتماعی به شمار می‌رود و نقش بالایی در برنامه‌ریزی راهبردی دولت‌ها در جوامع شهری خواهد داشت.

بیان مسئله

استان سیستان و بلوچستان، یکی از استان‌های مرزی کشور است که به واسطه بافت خاص سیاسی، فرهنگی، اجتماعی و ژئوپلیتیکی که دارد با تحولات عمده‌ای در زمینه بروز بحران‌های ناحیه‌ای (منطقه‌ای) در تاریخ خود روبرو بوده است. عمده این تحولات را می‌توان نشأت گرفته از وجود آسیب‌های محیطی و جغرافیایی، سیاسی، فرهنگی، اجتماعی و امنیتی دو سوی مرز توأم با حمایت و تحریک بیگانگان منطقه‌ای و فرمانطقه‌ای دانست.

حال آنکه، ناتوانی بالقوه در تولید، فقدان اشتغال، درآمد پائین و عدم دسترسی به نیازهای اولیه، متأسفانه عمده‌ترین مشخصه اقتصادی - اجتماعی این مناطق است که زمینه را برای معضلات و نابسامانی‌هایی چون مهاجرت، قاچاق کالا، شورش و ناامنی در این مناطق فراهم آورده است. در خصوص شهر مورد مطالعه در این تحقیق (سراوان)، می‌توان به تأثیر برخی ویژگی‌های اجتماعی (وجود برخی خرده‌فرهنگ‌ها و ارزش‌های قومی، قبیله‌ای و طایفه‌ای در شهر سراوان) در شکل‌گیری مسئله احساس ناامنی اجتماعی در جامعه مورد مطالعه و همچنین مهاجرت روستائیان مرزنشین به مناطق شهری و سکونت در این شهر همراه با افزایش جرم و خشونت اشاره کرد. غالب بودن فرهنگ قبیله‌ای و طایفه‌گرایی در این مناطق، معمولاً خود را به اشکال مختلف نظیر اختلافات و نزاع‌های دسته‌جمعی بین اقوام و طایفه‌ها متجلی می‌سازد. به گونه‌ای که قوم‌محوری در این مناطق گاهی موجب شکل‌گیری تضادهای قومی و خانوادگی و افزایش اختلافات و تنفر درونی افراد و خانواده نسبت به همدیگر و دیگر چالش‌های اجتماعی در این جوامع گردیده است. بر همین اساس، شناسایی عوامل و عناصر تأمین امنیت اجتماعی و احساس ایمنی، از پیش‌شرط‌های اساسی در جهت برنامه‌ریزی و ضرورت ارتقاء سطح امنیت در جوامع به شمار می‌رود که می‌تواند از طریق توسعه سرمایه اجتماعی، کیفیت زندگی و پایگاه‌های اجتماعی - اقتصادی افراد تأثیرگذار باشد. پس با توجه به نیاز هر جامعه در جهت وجود زمینه‌های شکل‌گیری احساس امنیت اجتماعی و تأثیر آن، در این مطالعه به بررسی و تحلیل برخی مؤلفه‌های اجتماعی - اقتصادی مؤثر بر احساس امنیت اجتماعی در مناطق شرقی کشور با تأکید بر مناطق شهری شهرستان سراوان پرداخته شده است.

ضرورت تحقیق

احساس امنیت که مهم‌تر از وجود امنیت است (انتظاری و همکاران، ۱۳۹۴: ۱۲) در فضای شهری، یکی از شاخص‌های کیفیت فضا محسوب می‌شود و به‌رغم آن که مسئله فضای امن شهری در هر جامعه یک مسئله پیچیده و دارای ابعاد متنوع و متعدد اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی است؛ لیکن در تأمین این نیاز، نایبستی از نقش و تأثیر عوامل محیطی و کالبدی غافل شد (لطفی و همکاران، ۱۳۹۴: ۱۳۲). در این میان، ضرورت انکارناشدنی مطالعه مقوله امنیت اجتماعی، عوامل زمینه‌ساز آن و راهکارهای تقویت آن در شهرها، به دلیل گستردگی شهرنشینی و رواج ناامنی‌های اجتماعی شهری از یک‌سو و حساسیت ویژه نوار شرقی به علت ساختار خاص محیطی و ژئوپلیتیکی (گاهی بخشی از ناامنی‌شان مربوط به

تهدیدات خارجی و عوامل برون مرزی است) موجب گردید تا مطالعه امنیت این شهرها از اهمیت بالایی برخوردار گردد. لذا، آن گونه که بیان گردید امروزه با توجه به بحث مهاجرت به شهرها و به وجود آمدن اختلاط قومی - مذهبی و مزید بر آن مسئله بیکاری و وجود فضاهای جرم خیز در شهرها و پیامد آن‌ها، آسیب‌ها، انحرافات و ناهنجاری‌های اجتماعی، بحث امنیت و احساس ناامنی شهروندان به دغدغه بزرگی تبدیل شده است. نظر به اهمیت این مسئله، تحقیق حاضر با نگاه جامعه‌شناختی سعی در جست‌وجوی علل و سازوکارهای اجتماعی - اقتصادی دارد که میزان احساس امنیت را تبیین کند و جواب این سؤال را که علل و عوامل اجتماعی - اقتصادی در افزایش و کاهش میزان امنیت اجتماعی چیست؟ به شیوه علمی جویا باشد.

اهداف و سؤالات تحقیق

بر همین اساس هدف کلی این نوشتار تبیین اثرات مؤلفه‌های پایگاه اجتماعی - اقتصادی، سرمایه اجتماعی و کیفیت زندگی، بر احساس امنیت اجتماعی، در مناطق شهری شهرستان سراوان است. در همین راستا سؤال اصلی پژوهش نیز عبارت است از: مؤلفه‌های پایگاه اجتماعی - اقتصادی، سرمایه اجتماعی و کیفیت زندگی، چه تأثیری بر احساس امنیت اجتماعی در نقاط شهری شهرستان سراوان دارند؟

در همین رابطه سؤالات فرعی مطروحه پژوهش عبارت‌اند از:

- (۱) پایگاه اجتماعی - اقتصادی، چه تأثیری بر احساس امنیت اجتماعی شهروندان شهرستان سراوان دارند؟
- (۲) سرمایه اجتماعی چه تأثیری بر احساس امنیت اجتماعی شهروندان شهرستان سراوان دارد؟
- (۳) پایگاه اجتماعی - اقتصادی چه تأثیری بر احساس امنیت اجتماعی شهروندان شهرستان سراوان دارد؟
- (۴) سرمایه اجتماعی چه تأثیری بر احساس امنیت اجتماعی شهروندان شهرستان سراوان دارد؟
- (۵) کیفیت زندگی چه تأثیری بر احساس امنیت اجتماعی شهروندان شهرستان سراوان در نواحی شرقی دارد؟

در ادامه متناسب با سؤالات پژوهش، فرضیه اصلی بدین صورت مطرح شد:
به نظر می‌رسد مؤلفه‌های پایگاه اجتماعی - اقتصادی، سرمایه اجتماعی و کیفیت

زندگی، تأثیر مستقیم، مثبت و معناداری بر احساس امنیت اجتماعی در مناطق شهری شهرستان سراوان دارند.

همچنین در ذیل فرضیه اصلی پژوهش، فرضیه‌های فرعی نیز عبارت‌اند از:
فرضیه اول (H1): به نظر می‌رسد پایگاه اجتماعی - اقتصادی اثر مستقیم و معنی‌داری بر کیفیت زندگی شهروندان داشته باشد.

فرضیه دوم (H2): به نظر می‌رسد سرمایه اجتماعی اثر مستقیم و معنی‌داری بر کیفیت زندگی شهروندان داشته باشد.

فرضیه سوم (H3): به نظر می‌رسد پایگاه اجتماعی - اقتصادی شهروندان اثر مستقیم و معنی‌داری بر احساس امنیت اجتماعی داشته باشد.

فرضیه چهارم (H4): به نظر می‌رسد سرمایه اجتماعی شهروندان اثر مستقیم و معنی‌داری بر احساس امنیت اجتماعی داشته باشد.

فرضیه پنجم (H5): به نظر می‌رسد کیفیت زندگی شهروندان اثر مستقیم و معنی‌داری بر احساس امنیت اجتماعی آنان در نواحی شرقی داشته باشد.

شایان ذکر است علیرغم مطالعات فوق، آنچه می‌تواند متمایزکننده مطالعه حاضر با سایر پژوهش‌ها باشد، استفاده از فن نوین معادلات ساختاری با بهره‌گیری از نرم‌افزار AMOS در ارزیابی و تحلیل داده‌ها و همچنین کمبود یا فقدان انجام این نوع مطالعات در محدوده مورد مطالعه (مناطق شهری شهرستان سراوان) است.

پیشینه پژوهش

اهمیت والای امنیت از دید همه اندیشمندان مکتب‌های سیاسی و ضرورت مسئله تأمین امنیت به عنوان نخستین، مهم‌ترین و عمومی‌ترین هدف هر دولت و نظام سیاسی و مورد توجه بودن امنیت به عنوان یکی از نیازهای اساسی انسان در طول تاریخ بشریت و در تمام مکاتب فکری، فلسفی، ایدئولوژیک، جریان‌های سیاسی و اجتماعی (شاه‌محمدی و همکاران، ۱۳۹۵: ۱۳-۱۲)، موجب گردیده تا مطالعات بسیاری در حوزه امنیت انجام پذیرد و از نگاه‌های مختلف و با رویکردهای متفاوت این مقوله مورد ارزیابی قرار گیرد. از آنجاکه پرداختن به همه این ابعاد، فرصت زیادی می‌طلبد و از حوصله این بررسی نیز خارج است؛ بنابراین به فراخور اهداف این بررسی، تنها به ذکر چند مورد از مطالعات حوزه امنیت اجتماعی بسنده می‌شود.

به عنوان نمونه: مقاله زندگی‌آبادی و زنگنه (۱۳۹۰) با هدف سنجش احساس امنیت

اجتماعی در بین شهروندان شهر خواف؛ مقاله ساروخانی و هاشم‌نژاد (۱۳۹۰) با هدف بررسی رابطه مؤلفه‌های سرمایه اجتماعی و احساس امنیت اجتماعی در بین جوانان شهر ساری؛ مقاله حقیقتیان و همکاران (۱۳۹۱) با هدف بررسی رابطه میان سرمایه اجتماعی و احساس امنیت در شهر تهران؛ مقاله بحری‌پور و همکاران (۱۳۹۱) با هدف بررسی رابطه بین سرمایه اجتماعی و احساس امنیت اجتماعی در شهرستان کاشان؛ مقاله پورموسوی و همکاران (۱۳۹۲) با هدف تحلیل و ارزیابی مؤلفه‌های سرمایه اجتماعی و تأثیر آن در امنیت اجتماعی شهر تهران؛ مقاله شاپور و فیروزآبادی (۱۳۹۲) با هدف بررسی عوامل مؤثر بر احساس امنیت اجتماعی در شهر کرمان؛ مقاله رخشانی نسب و اسفندیاری مهنی (۱۳۹۳) با هدف تحلیل عوامل مؤثر بر احساس امنیت با تأکید بر سرمایه اجتماعی در بین شهروندان شهر زاهدان؛ مقاله حسن‌زاده ثمرین و همکاران (۱۳۹۳) با هدف بررسی و تبیین رابطه بین سرمایه اجتماعی و احساس امنیت اجتماعی در میان کارکنان استانداری استان گلستان؛ مقاله کانونی و همکاران (۱۳۹۴) با هدف سنجش احساس امنیت اجتماعی در مناطق شهری اردبیل، مقاله صنعت‌خواه (۱۳۹۴) با هدف بررسی رابطه میان سرمایه اجتماعی و احساس امنیت زنان در شهر تهران و مقاله بذرافشان و طولابی‌نژاد (۱۳۹۵) تحت عنوان تحلیل اثرات و کارکردهای سرمایه اجتماعی در امنیت پایدار روستاهای بخش مرکزی شهرستان سراوان از جمله مطالعات داخلی مرتبط با مقوله امنیت اجتماعی است. در بررسی‌های خارجی نیز می‌توان به لیندسترم^۱ (۲۰۰۳) با هدف بررسی سرمایه اجتماعی و احساس امنیت در واحدهای همسایگی؛ پژوهش اولسن و هودنج^۲ (۲۰۰۷) با هدف بررسی مفهوم امنیت اجتماعی، مرزها و دشواری‌ها؛ مطالعه اسمیت و ول^۳ (۲۰۱۲) با هدف بررسی تأثیر سرمایه اجتماعی بر جرم در مناطق هلند و پژوهش کارل و همکاران^۴ (۲۰۱۲) با هدف مقایسه سیاست امنیت اجتماعی در مناطق شهری و روستایی، پتروسیلو و همکاران^۵ (۲۰۱۳) با هدف بهره‌گیری از شاخص‌های ذهنی برای ارزیابی سرمایه طبیعی و اجتماعی در راستای ادراک کیفیت زندگی ساکنین جزایر ولکانو^۶ ایتالیا، حمدان و همکاران^۷ (۲۰۱۴) با هدف ارزیابی رابطه الگوی سرمایه اجتماعی و کیفیت زندگی در میان خانوارهای شهری دره کلانگ مالزی، رستگار و همکاران (۲۰۱۷) با هدف ارزیابی

1. Lindstrom

2. Olsen and Hovden

3. Semih and Weel

4. Karel et al

5. Petrosillo et al

6. Vulcano

7. Hamedan et al

مبانی نظری

هرچند جایگاه ضرورت ارتقاء امنیت اجتماعی شهروندان ساکن در مناطق دورافتاده جای بحث بسیار دارد و از زوایای گوناگون قابل بررسی و تبیین است؛ لیکن چون مجال مباحثه و موشکافی این مهم در این بررسی فراهم نیست، بنابراین تلاش شد تا به فراخور اهداف، هرچند به صورت اجمالی مفاهیم کلیدی تعریف و مهم‌ترین نظریه‌های هر حوزه مطرح گردند.

سرمایه اجتماعی: سرمایه اجتماعی که مفهومی چندوجهی و موضوعی میان‌رشته‌ای بوده و در جامعه‌شناسی، اقتصاد، روانشناسی و سایر حوزه‌های اجتماعی کاربرد دارد (باستانی و رزمی، ۱۳۹۳: ۴۶)، نخستین بار توسط هانیفان^۱ در سال ۱۹۱۶ مطرح شد و برای اولین بار در سال ۱۹۶۰ توسط جین جاکوب^۲ در برنامه‌ریزی شهری به کار برده شد. اما بی‌تردید تحوّل اساسی در نگرش به سرمایه اجتماعی در دهه هفتاد اتفاق افتاد و آن زمانی بود که این تئوری توسط لوری^۳ وارد حوزه اقتصاد شد. لوری همچون ایوان لایت^۴ متفکر جامعه‌شناس، اصطلاح سرمایه اجتماعی را برای توصیف مشکل اقتصاد درون‌شهری به کار برد (باستانی و رزمی، ۱۳۹۳: ۴۶ به نقل از مؤتمنی و همکاران، ۱۳۸۸). «در سال ۱۹۸۸، جیمز گلמן^۵ این اصطلاح را وارد عرصه مطالعات جامعه‌شناسی نمود. در سال ۱۹۹۳ نیز رابرت پاتنام^۶ اندیشمند حوزه علوم سیاسی نشان داد که تفاوت‌های نهادی و اقتصادی مناطق مختلف ایتالیا پیامد سرمایه اجتماعی متفاوت این نواحی است و به این ترتیب مفهوم سرمایه اجتماعی در مباحث توسعه مورد توجه قرار گرفت» (همان منبع). از سرمایه اجتماعی تعریف‌های گوناگون و گاه متناقضی ارائه شده است و از اصطلاح‌هایی چون نیروی اجتماعی^۷، روح جماعت^۸، بست‌های اجتماعی^۹، زندگی اجتماعی^{۱۰} و حتی چسب اجتماعی^{۱۱} استفاده شده است که در این میان، این نظر که سرمایه اجتماعی مجموعه‌ای از دادوستدها، پیوندها و شبکه‌بندی اجتماعی است که در میان افراد جامعه و گروه‌های

1. Hanifan

2. Jane Jacob

3. Lowry

4. Ivan Light

5. James Colman

6. Robert Putnam

7. Social energy

8. Community spirit

9. Social bonds

10. Social life

11. Social glue

اجتماعی صمیمیت و تسهیل کنشگری پدید می‌آورد، هم پسندپذیری عمومی^۱ و هم مقبولیت کارشناسی و عملی یافته است.

از معروف‌ترین نظریه‌پردازان عرصه سرمایه اجتماعی می‌توان به پاتنام^۲ اشاره نمود. از نظر او، زندگی اجتماعی و وجود جدی آن در شبکه‌ها و هنجارها و نیز اعتماد اجتماعی این توان را به اعضای جامعه می‌دهد تا به اتفاق هم کار عملی کنند و مؤثرتر و مفیدتر به‌سوی هدف‌های خود راه بیفتند. بدین ترتیب سرمایه اجتماعی بر اساس شناخت هدف‌های مشترک و تثبیت آن اعتمادسازی و آمادگی حرکت به سمت هدف شکل می‌گیرد (رئیس‌دانا، ۱۳۹۳: ۱۱) و اصل وجودی سرمایه اجتماعی، راهبردی برای چیرگی بر مشکلات اجتماعی گوناگون مانند: فقر، جرم، جنایت و اقتصاد عقب‌مانده و حکومت‌های کم‌بازده است یا به عبارتی سرمایه‌ای است که مردم برای حل مشکلات عمومی از آن بهره‌برداری می‌کنند (Adam & Roncevic: 2003: 155)، در نتیجه می‌توان اذعان داشت سرمایه اجتماعی به‌عنوان یکی از ارکان اصلی پایداری جوامع مدنی، در کنار سرمایه‌های طبیعی و انسانی ضلع سوم مثلث توسعه پایدار جوامع شهری را تشکیل می‌دهد و کارایی منابع طبیعی و انسانی در گرو میزان بهره‌گیری و برخورداری از سرمایه اجتماعی است.

کیفیت زندگی: واژه کیفیت زندگی را نخستین بار پیگو^۳ در سال ۱۹۲۰ در کتاب «اقتصاد و رفاه» به کار برد. او در این کتاب در مورد حمایت دولتی از اقشار پایین و تأثیر آن بر زندگی آن‌ها و سرمایه‌های ملی بحث کرده بود. این مطلب تا بعد از جنگ جهانی دوم مسکوت ماند. پس از جنگ جهانی دوم توجه به توسعه و اجرای برنامه‌های توسعه، مفهوم کیفیت زندگی را وارد عرصه‌های نوینی کرد و تعابیر متفاوتی برای آن به کار رفت؛ به‌طوری‌که سه برش زمانی را می‌توان در بررسی مفهومی آن شناسایی کرد. تا دهه ۱۹۷۰ کیفیت زندگی اساساً معطوف به انگاره‌های مادی و پیامد رشد اقتصادی در نظر گرفته می‌شد. از دهه ۱۹۷۰ کیفیت زندگی ابعادی اجتماعی‌تر پیدا کرد و دهه ۱۹۹۰ نیز سرآغاز بحث در خصوص کیفیت زندگی اجتماعی با تأکید بر سازه‌های اجتماعی همچون سرمایه اجتماعی، همبستگی اجتماعی، عدالت اجتماعی و مانند این‌ها بود (غفاری و امیدی، ۱۳۸۸: ۲)؛ که در سال‌های اخیر سازمان ملل هدف نهایی توسعه را ارائه فرصت‌های مناسب به مردم برای زندگی بهتر از طریق دسترسی به تسهیلات آموزشی، بهداشتی، رفاهی، تغذیه، مسکن و مانند این‌ها دانسته است (زنگی‌آبادی و نسترن، ۱۳۸۰: ۲۲).

با توجه به این که کیفیت زندگی مفهومی چندبعدی و میان‌رشته‌ای است، از دیدگاه‌های

1. Public acceptance

2. Robert Putnam

3. Pigou

متفاوت و در طیف‌هایی گسترده نیز مورد بررسی قرار می‌گیرد (وظیفه‌دوست و امینی، ۱۳۸۸):

۲. از آنجاکه محدوده مورد مطالعه پژوهش، شهر و جامعه آماری شهروندان منطقه مورد مطالعه آن هستند، از همین‌رو منظور از کیفیت زندگی در این بررسی کیفیت زندگی شهری است که تعریف آن عبارت است از: وضعیت فرد از نظر پایگاه اجتماعی، اقتصادی، سلامت و غیره و احساس رضایت فرد از زندگی شهری؛ یا توجه به شاخص‌های اجتماعی، فرهنگی، محیطی و روانی در روند برنامه‌ریزی شهری (McCre et al, 2004: 1-9) همچنین در تعریف جامع‌تری کیفیت زندگی شهری عبارت است از: واژه‌ای دربردارنده دودسته از شاخص‌های ذهنی (کیفی) و عینی (کمی) که با توجه به ابعاد اجتماعی، فرهنگی، اقتصادی، سیاسی و زیست‌محیطی به دنبال برنامه‌ریزی تأمین نیازهای مادی و معنوی زندگی شهروندان و رضایت‌مندی حداکثری آنان از زندگی است (وظیفه‌دوست و امینی، ۱۳۸۸: ۹). از نظریه پردازان بُعد ذهنی می‌توان به کامنس^۱ اشاره نمود که کیفیت زندگی ذهنی را به‌عنوان یک مفهوم چندبعدی تعریف کرده است. به نظر او کیفیت زندگی شامل هفت حوزه زندگی می‌شود که هر کس برحسب اهمیتی که هر حوزه برای او دارد آن را مورد ارزیابی قرار می‌دهد. این هفت حوزه که از آن به‌عنوان شاخص‌های کیفیت زندگی یاد می‌کند عبارت است از: ۱- بهزیستی جسمانی^۲، ۲- بهداشت، ۳- بهره‌وری، ۴- صمیمیت، ۵- امنیت، ۶- اجتماع، ۷- بهزیستی عاطفی^۳ (غفاری و همکاران، ۱۳۹۱: ۱۱۴ به نقل از چیپور^۴ و همکاران، ۲۰۰۲). پتر بونک^۵ (۲۰۰۷) نیز از دیگر نظریه‌پردازان ابعاد ذهنی کیفیت زندگی، معتقد است کیفیت زندگی یک جامعه درواقع انعکاس ذهنی افراد جامعه درزمینه رضایت از زندگی است (Bohnke, 2007: 189-210).

در مقابل دسته اول گروه دیگری نیز هستند که بحث خود را بیشتر بر جنبه عینی مفهوم کیفیت زندگی متمرکز کرده‌اند. کسانی همانند مازلو^۶ و مک‌کال^۷ کیفیت زندگی را از بُعد ذهنی مورد بررسی قرار داده و معتقدند با لحاظ کردن جنبه‌های عینی کیفیت زندگی بهتر می‌توان به تحلیل این مفهوم پرداخت. این دو طرفدار استفاده از شاخص‌های عینی منطبق با هر فرهنگ برای اندازه‌گیری کیفیت زندگی هستند (غفاری و امیدی، ۱۳۸۸).

پایگاه اجتماعی - اقتصادی (بُعد ذهنی): پایگاه اجتماعی - اقتصادی، مقوله‌هایی

1. Cummins
2. Material well being
3. emotional well being
4. Chipuer and et al
5. Petra Böhnke
6. emotional well being
7. emotional well being

اجتماعی هستند که عناصر مشترک ذهنی برجسته‌ای داشته و افراد آن‌ها را به کار می‌گیرند تا خود را در یک نظام قشربندی اجتماعی - اقتصادی رده‌بندی کنند (پورافکاری و همکاران، ۱۳۹۱: ۷۵ به نقل از Ritzier, ۲۰۰۵). در عمل این متغیر را می‌توان به عنوان متغیری در نظر گرفت که اغلب صاحب‌نظران به تأثیر آن بر پدیده‌های اجتماعی اذعان دارند (حسین‌زاده و همکاران، ۱۳۹۳: ۱۲۵)؛ بی‌شک در تمام رویکردهایی که درباره کیفیت زندگی مطرح می‌گردد، بر شاخص پایگاه اجتماعی - اقتصادی به عنوان یکی از مؤلفه‌های تأثیرگذار بر کیفیت زندگی تأکید شده است. گرچه طبقه اجتماعی به طور عینی معین می‌شود، لیکن پایگاه به ارزیابی‌های ذهنی افراد از اختلافات اجتماعی هم‌بستگی دارد. به بیان دیگر، طبقات از عوامل اقتصادی مربوط به دارایی و درآمد نشئت می‌گیرد، درحالی‌که پایگاه به وسیله شیوه‌های زندگی گوناگون که گروه‌ها دنبال می‌کنند، تعیین می‌شود.

از دیدگاه بوزان^۱ و ویور^۲، برخورداری افراد از امکانات جامعه، احساس خشنودی و همبستگی و در نتیجه احساس امنیت را افزایش خواهد داد. به علاوه، بوزان و ویور در نقد لیبرالیسم^۳، بر وجود فاصله طبقاتی بین افراد و جوامع تأکید کرده که ناامنی اقتصادی از ره‌آورد های لیبرالیسم است که هم اصل ناامنی و هم احساس ناامنی را در حیات بشری افزون کرده است (Buzan, et al, 1998: 23). شایان ذکر است در این پژوهش نیز به جای استفاده از شیوه عینی عملیاتی کردن پایگاه اجتماعی - اقتصادی از شیوه ذهنی استفاده گردیده است. (به گونه‌ای که به جای آن که محقق وضعیت پاسخگو را با توجه به داده‌های حاصل از درآمد و تحصیلات پاسخگو ارزیابی کند و پاسخگو را در سه طبقه رده‌بندی کند؛ پاسخگو خود به ارزیابی وضعیت اقتصادی و اجتماعی خود می‌پردازد).

امنیت اجتماعی: مفهوم «امنیت اجتماعی» که برای اولین بار در سال ۱۹۹۳ توسط اندیشمندانی چون باری بوزان^۴، ویور^۵ و لمیتر^۶ به عنوان مکتب کپنهاک مطرح شد (حیدری ساربان، ۱۳۹۵: ۱۳۶) عبارت است از: توانایی جامعه در دفاع از خصوصیات و ویژگی‌های اساسی خود در برابر تغییرات و تهدیدات واقعی و احتمالی، زمانی که احساس می‌شود هویتشان در خطر است (نیازی و همکاران، ۱۳۹۰: ۱۳۲) که اساس مفهوم آن تأمین امنیت مادی و معنوی برای فرد است (ابراهیم‌پور و علمی، ۱۳۹۴: ۵۴). در این میان هریک از صاحب‌نظران حوزه امنیت

1. Buzan
2. Weaver
3. Liberalism
4. Barry Bvzan
5. Waiver
6. Lmyter

اجتماعی به فراخور ابعاد و ویژگی‌های این حوزه نظریات مختلفی ارائه نموده‌اند. به عنوان نمونه: از نظر باری بوزان، امنیت اجتماعی زمانی برای فرد مطرح می‌شود که فرد خود را عضو یک گروه اجتماعی بدانند. وی معتقد است که حوزه‌ای از حیات که فرد خود را به واسطه مفهوم «ما» بدان متعلق می‌داند و در برابر آن احساس تعهد و تکلیف می‌کند مورد نظر است. بنابراین هر عامل و پدیده‌ای که باعث ایجاد اختلال در احساس تعلق و همبستگی اعضا یک گروه گردد، در واقع هویت آن گروه را به مخاطره انداخته و تهدیدی برای امنیت اجتماعی تلقی می‌گردد (متانی و همکاران، ۱۳۹۶: ۴۳ به نقل از بوزان: ۲۰۰۰).

از نظر ویور، امنیت اجتماعی نباید در کنار مقولاتی نظیر: امنیت نظامی، اقتصادی، سیاسی و زیست‌محیطی که نسبت به امنیت ملی فرع محسوب می‌شوند قرار گیرد و جایگاه و اهمیت آن در حد امنیت ملی است. وی معتقد است در شرایط اجتماعی و سیاسی کنونی جهان، امنیت اجتماعی مرجع امنیت ملی به حساب می‌آید. همچنین او بر این است که امنیت ملی به تهدیدات مختلف در رابطه با دولت و حاکمیت می‌پردازد، در حالی که امنیت اجتماعی به هویت اعضای جامعه مربوط است (سهراب‌زاده و همکاران، ۱۳۹۶: ۹ به نقل از ترابی و گودرزی، ۱۳۸۲).

مولار^۱ بر این است که امنیت اجتماعی زمانی حاصل می‌شود که جامعه تهدیدی در باب مؤلفه‌های هویتی خود احساس کند. او تأکید می‌کند که امنیت اجتماعی به عنوان یک مفهوم فرضی برای جامعه انسانی، مقوله‌ای است که افراد و دولت به همراه یکدیگر در تأمین آن سهیم و شریک هستند (بیات، ۱۳۸۸: ۸۴-۸۳). او همچنین امنیت را به سه شکل ملی، انسانی و اجتماعی تقسیم نموده و معتقد است که در امنیت انسانی، مرجع امنیت فرد و در امنیت اجتماعی مرجع امنیت گروه‌های اجتماعی است (غفاری، ۱۳۹۰: ۱۲۱) و از نظر پارسونز^۲، امنیت اجتماعی چهار بعد دارد که هر کدام مربوط به یک خرده سیستم جامعه هستند و برای تحقق امنیت در جامعه، باید به وجود این چهار بعد امنیت اجتماعی در آن، امید داشت. این چهار بُعد عبارت‌اند از: امنیت مالی و اقتصاد، امنیت سیاسی، امنیت حقوقی و قضایی و امنیت فرهنگی که به ترتیب در نظام فکری پارسونز ضروری هستند و هریک جایگاه خاصی دارند (کریمایی و همکاران، ۱۳۸۹: ۲۵).

روش‌شناسی تحقیق

این تحقیق از لحاظ کنترل متغیرها غیرآزمایشی، به لحاظ هدف از نوع تحقیقات کاربردی و از لحاظ روش، از نوع تحقیقات توصیفی - همبستگی بوده که به صورت پیمایشی انجام گرفته است.

1. Moller
2. Parsons

در این مطالعه، از روش معادلات مسیری - ساختاری بر مبنای روش احتمالات بیشینه^۱ (ML) برای آزمون فرضیات و برازش مدل استفاده شده است. این روش مجموعه‌ای از روش‌های آماری برای مدل‌سازی روابط بین متغیرهای مستقل و وابسته (مدل ساختاری یا مدل درونی) و متغیرهای پنهان و مشاهده‌پذیر (مدل اندازه‌گیری یا مدل بیرونی) است؛ که از روش‌های تجزیه و تحلیل عاملی، رگرسیون و تجزیه و تحلیل مسیر تشکیل شده است (محسنین و اسفیدانی، ۱۳۹۳: ۱۸). با استفاده از این روش می‌توان روابط علی و معلولی میان متغیرهایی را که به‌طور مستقیم قابل مشاهده نیستند، با توجه به خطاها استنتاج و میزان همبستگی و شدت اثرگذاری هریک را بر دیگری تجزیه و تحلیل کرد. در این میان، یکی از رایج‌ترین روش‌های برآورد در مدل معادلات ساختاری، روش بیشینه درست‌نمایی (ML) است. درواقع این روش مشخص می‌کند که تاچه حد واریانس‌ها و کوواریانس‌های مشاهده‌شده بین شاخص‌ها می‌توانند با مدل مشخص شده توسط پژوهش‌گر بازسازی شوند؛ که اصطلاحاً به ارزشیابی نیکویی برازش نیز موسوم است. ازجمله اهداف اصلی این فن، گسترش توانایی تبیینی محقق و افزایش کارایی آماری است (علوی، ۱۳۹۲: ۵۲۴ به نقل از برون^۲، ۲۰۰۶). بدین ترتیب، به‌منظور آزمون تخمین مدل از نرم‌افزارهای SPSSwin22 و AMOS 21 استفاده شد.

جامعه آماری

جامعه آماری پژوهش حاضر بر اساس نتایج سرشماری سال ۱۳۹۰ مرکز آمار ایران، شامل ۱۹۴۲۳ خانوار ساکن در نقاط شهری، شهرستان سراوان بود (N=19423). حجم نمونه با استفاده از جدول بارتلت و همکاران، ۲۰۹ خانوار به دست آمد (Bartlett, et al, 2001: 48) پس از تعیین حجم نمونه، برای انتخاب نمونه‌ها از روش نمونه‌گیری لایه‌بندی^۳ شده استفاده شد. در هر طبقه، به روش نمونه‌گیری تصادفی ساده و به‌صورت انتساب متناسب، نمونه‌ها انتخاب شدند (n=209).

روش جمع‌آوری داده

ابزار پژوهش پرسش‌نامه‌ای در سه بخش مشخصه‌های فردی و حرفه‌ای پاسخگویان و پژوهش‌های مرتبط با احساس امنیت اجتماعی (شامل سه مؤلفه امنیت جانی، مالی و سیاسی) و سازه‌های مؤثر بر احساس امنیت اجتماعی (شامل سه دسته سازه سرمایه اجتماعی، پایگاه اجتماعی - اقتصادی و کیفیت زندگی) تشکیل شده بود (جدول ۱).

روش تجزیه و تحلیل

تحلیل داده‌ها در دو مرحله انجام شد. در مرحله اول، روایی و پایایی ابزار سنجش مورد آزمون قرار گرفت؛ سپس برای آزمون فرضیه‌ها و برازش مدل، مدل ساختاری

1. Maximum Likelihood (ML)

2. Brown

3. Proportional Stratified Sampling

پژوهش مورد اندازه‌گیری‌های آماری قرار گرفت. در مرحله اول، برای بررسی روایی پرسشنامه از تحلیل عاملی تأییدی^۱ (CFA) استفاده شد. به منظور تعیین روایی ابزار پژوهش، از روایی محتوایی و روایی سازه (شامل روایی همگرا، تشخیصی و منطقی) استفاده شد. روایی محتوایی پرسشنامه با نظر کارشناسان و متخصصان موضوع پژوهش، مورد تأیید قرار گرفت. در خصوص روایی سازه، برای ارزیابی روایی همگرا از سه معیار مختلف، شامل بارهای عاملی استاندارد مساوی و بزرگ‌تر از ۰/۵۰، میانگین واریانس استخراج‌شده مساوی و بزرگ‌تر از ۰/۵۰ و پایایی ترکیبی مساوی و بزرگ‌تر از ۰/۶۰ استفاده شد (Hair, et al, 2010: 677). همچنین برای بررسی روایی تشخیصی، دو شاخص میانگین واریانس استخراج‌شده و همبستگی عامل‌های مکنون باید مدنظر قرار می‌گرفت؛ به گونه‌ای که بایستی مربع همبستگی بین دو مکنون از میانگین واریانس استخراج‌شده هر دو مکنون کوچک‌تر باشد، تا سازه از روایی تشخیصی مناسبی برخوردار شود (Ibid, 679). افزون بر بررسی روایی ابزار پژوهش در چارچوب موارد اشاره شده، برای بررسی پایایی آن نیز، از پایایی ترکیبی استفاده شد که مقدار آن برای هریک از مکنون‌ها بایستی بزرگ‌تر از ۰/۶۰ باشد. در مرحله دوم، برای رد یا تأیید فرضیه‌ها و برازش مدل، از مدل‌سازی معادلات ساختاری^۲ (SEM) با استفاده از نرم‌افزار AMOS نسخه بیست و یکم استفاده شد. تخمین‌های مربوط به پارامترها و شاخص کلی برازش مدل اندازه‌گیری بر مبنای روش احتمالات بیشینه (ML) انجام شده است. در این پژوهش، شاخص‌های کای اسکور (2χ)، میانگین مجذور پس‌مانده‌ها^۳ (RMR)، شاخص برازندگی فزاینده^۴ (IFI)، شاخص برازندگی تطبیقی^۵ (CFI) و شاخص ریشه دوم برآورد واریانس خطایی تقریب^۶ (RMSEA) استفاده شدند. مقادیر کوچک‌تر 2χ نشانگر برازش مناسب مدل است. در برخی منابع پیشنهاد شده است، برای پذیرش مدل، نسبت مجذور خی به درجه آزادی باید کمتر از سه باشد. GFI که به عنوان شاخص برازش تطبیقی بنتلر^۷ نیز شناخته می‌شود، اندازه نزدیک به یک حاکی از برازش مناسب آن است. هر قدر میزان IFI به دست آمده به یک نزدیک‌تر باشد، مدل مناسب‌تر و برازنده‌تر است. در مورد شاخص RMR یا میانگین مجذور پس‌مانده‌ها، مقدار کمتر از ۰/۰۸، نشانگر مناسب بودن مدل است. مقدار قابل قبول شاخص RMSEA نیز مقادیر کمتر از

1. Confirmatory Factor Analysis (CFA)
2. Structural Equation Modeling (SEM)
3. Root Mean Square Residual (RMR)
4. Incremental Fit Index (IFI)
5. Comparative Fit Index (CFI)
6. Root Mean Square Error of Approximation (RMSEA)
7. Bentler

جدول ۱: تعداد متغیرهای مشهود در هر یک از مؤلفه‌ها و نماد مربوط به آن‌ها

بخش	زیر بخش	گویه‌ها (نماد)	نماد متغیر مشهود	مقیاس سنجش
احساس امنیت اجتماعی (Sense of social security)	امنیت جانی (Safety)	تردد زنان و خانواده به‌تنهایی خصوصاً در شب (امنیت جانی ۱)؛ راه رفتن به‌تنهایی در یک مسیر خلوت (امنیت جانی ۲)؛ رفتن و نشستن در پارک‌های حاشیه‌ای به‌تنهایی (امنیت جانی ۳)؛ کمک به سر نشینان اتومبیلی که در خیابان خراب شده (امنیت جانی ۴)؛ رانندگی در خیابان‌های خلوت (امنیت جانی ۵)؛ هراس از ترس ماشین‌های مسافر کشی در شب (امنیت جانی ۶).	SAFE 1-SAFE 6	خیلی ناراضی‌ام تا خیلی راضی‌ام (۵=۵) (لیف لیگرت ۵ سطحی)
	امنیت مالی (Financial Security)	آراستن کودکان به زیورآلات در خارج از منزل (امنیت مالی ۱)؛ پارک کردن اتومبیل در خیابان به مدت طولانی (امنیت مالی ۲)؛ انجام معاملات مهم به‌تنهایی (امنیت مالی ۳)؛ سپردن سرمایه خود به فرد دیگر (امنیت مالی ۴)؛ خالی گذاشتن منزل به مدت چند روز (امنیت مالی ۵)؛ به همراه داشتن پول نقد به مقدار زیاد در سطح شهر (امنیت مالی ۶).	FINANI-FINAN6	
	امنیت سیاسی (Political Security)	ابر از عقاید و انتقاد نسبت به وضعیت سیاسی و عملکرد دولت (امنیت سیاسی ۱)؛ تشکیل تشکله‌ها و گروه‌های اجتماعی سیاسی (امنیت سیاسی ۲)؛ عضویت در احزاب و گروه‌های سیاسی (امنیت سیاسی ۳)؛ هواداری از یک گروه سیاسی (امنیت سیاسی ۴)؛ شرکت در جلسات سخنرانی فعالان سیاسی (امنیت سیاسی ۵)؛ استفاده از سایت‌ها و منابع اینترنتی برای کسب اطلاعات اجتماعی - سیاسی (امنیت سیاسی ۶).	POLI-POL6	

بخش	زیر بخش	گویه‌ها (نماد)	نماد متغیر مشهود	مقیاس سنجش
سرمایه اجتماعی (Social Capital)	مشارکت اجتماعی (Participation)	اگر در سطح شهر، برنامه یا طرحی برای آبادانی و عمران شهر از سوی سازمان مختلف اجرا شود؛ در حد توان خود (از نظر مالی یا فکری) در آن‌ها شرکت می‌کنم (مشارکت ۱)؛ برای تشکیل و تقویت تشکلهای و بنیادهای خیریه و کمک به نیازمندان، در حد توان خود مشارکت می‌کنم (مشارکت ۲)؛ در مراسم‌های عمومی برگزار شده در سطح شهر، مانند مراسم عزاداری و جشن و مراسم مذهبی، شرکت می‌کنم (مشارکت ۳)؛ در ساخت بناهای عمومی در سطح شهر مانند مسجد، مدرسه و غیره بدون دریافت دستمزد شرکت می‌کنم (مشارکت ۴)؛ برای حل مشکلات پیش آمده برای اهالی محله خود در حد توان خود کمک کنم (مشارکت ۵).	SP1-SP5	کاهلا مخالفم ۱ = لطیف لیکرت ۵ سطحی (۵ = لموافق کاملاً موافق)
	انسجام اجتماعی (Cohesion)	حاضریم در کنار افرادی از ادیان یا مذاهب دیگر زندگی کنم (انسجام ۱)؛ حاضریم در کنار افراد از قومیت‌های مختلف زندگی کنم (انسجام ۲)؛ حاضریم با افرادی با گویش‌ها و زبان‌های مختلف زندگی کنم (انسجام ۳)؛ در مواقع ایجاد درگیری و اختلاف با همسایگان یا افراد محلی، اهل سازش و مصالحه هستم (انسجام ۴).	SC1-SC4	
	اعتماد اجتماعی (Trust)	به خویشاوندان و دوستان خود می‌توانم به راحتی اعتماد کنم (اعتماد ۱)؛ به اعضای شورای اسلامی شهر خود به اندازه کافی اعتماد دارم (اعتماد ۲)؛ در موارد ضروری می‌توانم به همسایگان خود اعتماد کرده و از آن‌ها کمک بگیرم (اعتماد ۳)؛ به کارکنان سازمان‌ها و نهادهای دولتی مستقر در شهر خود و پیرامون آن اعم از پزشکان، افراد محله، معلمان و غیره اعتماد دارم (اعتماد ۴).	ST1-ST4	

بخش	زیر بخش	گویه‌ها (نماد)	نماد متغیر مشهود	مقیاس سنجش
کیفیت زندگی (Quality of Life)	بعد اجتماعی (Social)	وجود امکانات فرهنگی و هنری مانند "کتابخانه" (اجتماعی ۱)؛ توان انجام مسافرت سالانه به همراه خانواده (اجتماعی ۲)؛ بهره‌مندی از خدمات بهداشتی درمانی (اجتماعی ۳)؛ دارا بودن مدارس نوساز و باکیفیت (اجتماعی ۴)؛ مصرف مواد پروتئینی (گوشت و ماهی و غیره) در برنامه‌ریزی غذایی (اجتماعی ۵)؛ دسترسی آسان با زمان کم کودکان و نوجوانان به مدرسه (اجتماعی ۶).	SQ1-SQ6	خیلی ناراضی تا ۱ = کمترین سطح خیلی راضی تا ۵ = بیشترین سطح
	بعد اقتصادی (Economic)	رضایت از درآمد (اقتصادی ۱)؛ رضایت شغلی (اقتصادی ۲)؛ داشتن سلامت جسمانی برای انجام فعالیت (اقتصادی ۳)؛ داشتن پس‌انداز مناسب (اقتصادی ۴).	EQ1-EQ4	
	بعد محیطی (Environmental)	اتلاف و آلودگی منابع آب (محیطی ۱)؛ استفاده از روش‌های بهداشتی دفع زباله (محیطی ۲)؛ تخریب و فرسایش خاک (محیطی ۳)؛ وجود جایگاه دفن زباله (محیطی ۴).	ENQ1-ENQ4	
	بعد کالبدی (Physical)	وجود تسهیلات مناسب در واحدهای مسکونی "گرمایشی و سرمایشی" (کالبدی ۱)؛ راه ارتباطی مناسب (کالبدی ۲)؛ به‌کارگیری مواد و مصالح مقاوم در ساخت واحد مسکونی (کالبدی ۳)؛ طی کردن فاصله زمانی کم برای دسترسی به محلات مختلف در شهر (کالبدی ۴)؛ برخورداری از آب آشامیدنی سالم (کالبدی ۵)؛ حمل و نقل مناسب (کالبدی ۶).	PQ1-PQ6	

بخش	زیر بخش	گویه‌ها (نماد)	نماد متغیر مشهود	مقیاس سنجش
پایگاه اجتماعی-اقتصادی (Socio-economic status)	پایگاه اجتماعی (Social Status)	فکر می‌کنید مردم جامعه، وضعیت تحصیلی شما را چگونه ارزیابی می‌کنند؟ (پایگاه اجتماعی ۱)؛ فکر می‌کنید مردم جامعه، وضعیت شغلی شما را چگونه ارزیابی می‌کنند؟ (پایگاه اجتماعی ۲).	SSI-SS2	طیف ایکرت ۵ سطحی (خیلی کم ارزش = ۱ تا خیلی با ارزش = ۵)
	پایگاه اقتصادی (Economic Status)	فکر می‌کنید در آمد شما (یا خانواده‌تان) به چه میزان برای هزینه زندگی‌تان کفایت می‌کند؟ (پایگاه اقتصادی ۱)؛ اگر مردم را به ۵ طبقه اقتصادی (خیلی بالا، بالا متوسط، پائین و خیلی پائین) تقسیم کنند، شما خود را در کدام طبقه اقتصادی جای می‌دهید؟ (پایگاه اقتصادی ۲).	ESI-ES2	طیف ایکرت ۵ سطحی (خیلی ناکافی = ۱ تا خیلی کافی = ۵)

تحلیل یافته‌ها

جدول شماره (۲) میانگین، انحراف معیار، بارهای عاملی و ضریب آلفای کرونباخ متغیرهای پژوهش را نشان می‌دهد. همان‌طور که مشاهده می‌شود، ضریب آلفای کرونباخ تمامی متغیرهای پژوهش نیز بالاتر از ۰/۷۰ است؛ که نشان می‌دهد ابزار پژوهش از پایایی لازم برخوردار بوده است. تمامی بارهای عاملی بالاتر از سطح قابل قبول ۰/۷ بوده، که حاکی از مناسب بودن روایی همگرایی ابزار سنجش است. بر اساس جدول شماره (۱)، مشارکت اجتماعی، پایگاه اقتصادی و بُعد اجتماعی کیفیت زندگی، در میان شاخص‌های مربوط به متغیرهای مستقل تحقیق بیشترین بارهای عاملی را داشته، و در نتیجه اهمیت و وزن بیشتری را در مقایسه با سایر شاخص‌ها به خود اختصاص داده‌اند. افزون بر آن، به نظر می‌رسد از نظر پاسخ‌دهندگان مؤلفه امنیت جانی، شاخص مهم‌تری برای ارزیابی احساس امنیت اجتماعی به شمار می‌رود.

جدول ۲: آمار توصیفی، بارهای عاملی و ضرایب آلفای کرونباخ

سازه (عامل)	متغیر مشهود	میانگین	انحراف معیار	بارهای عاملی	آلفای کرونباخ
سرمایه اجتماعی					
مشارکت اجتماعی	SP1-SP5	۳/۶۴	۰/۸۱۲	۰/۹۱۷	(۰/۷۴۸)
انسجام اجتماعی	SC1-SC4	۳/۸۸	۰/۷۷۴	۰/۷۲۰	
اعتماد اجتماعی	ST1-ST4	۳/۹۶	۰/۸۱۳	۰/۸۶۳	
پایگاه اجتماعی - اقتصادی					
پایگاه اجتماعی	SS1-SS2	۳/۱۳	۰/۸۹۷	۰/۷۸۹	(۰/۷۷۱)
پایگاه اقتصادی	SE1-SE2	۳/۴۸	۰/۸۱۹	۰/۸۰۰	
کیفیت زندگی					
بعد اجتماعی	SQ1-SQ6	۳/۹۶	۰/۷۵۵	۰/۷۶۰	(۰/۷۴۳)
بعد اقتصادی	EQ1-EQ4	۳/۲۳	۰/۹۳۶	۰/۷۴۱	
بعد محیطی	ENQ1-ENQ4	۳/۴۸	۰/۷۳۶	۰/۶۹۷	
بعد کالبدی	PQ1-PQ6	۳/۳۶	۰/۷۹۳	۰/۷۱۴	
احساس امنیت اجتماعی					
امنیت جانی	SAFE1-SAFE6	۳/۹۸	۰/۹۲۶	۰/۸۲۴	(۰/۸۲۱)
امنیت مالی	FIN1-FIN6	۳/۶۲	۰/۸۱۰	۰/۸۱۷	
امنیت سیاسی	POL1-POL6	۳/۰۶	۰/۹۵۵	۰/۷۲۹	

(منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۶)

افزون بر آن، با توجه به ضرایب همبستگی موجود در جدول شماره (۳) می‌توان دریافت که همبستگی‌های موجود میان متغیرها کمتر از مقدار پیشنهادی ۰/۸۵ است؛ که بیانگر وجود روایی تشخیصی ابزار سنجش مورد استفاده در پژوهش است. گفتنی است، معناداری همبستگی میان متغیرها، به جز متغیر پایگاه اجتماعی-اقتصادی و سرمایه اجتماعی در سطح (P≤۰/۰۱) آزمون شده است. با توجه به نتایج آزمون همبستگی پیرسون، تمامی روابط متغیرهای پژوهش مثبت و معنی‌دار است که حاکی از وجود رابطه معنی‌دار میان متغیرهای مستقل (پایگاه اجتماعی-اقتصادی، سرمایه اجتماعی و کیفیت

زندگی) و متغیر وابسته (احساس امنیت اجتماعی) است. بر اساس جدول شماره (۳) می‌توان بیان داشت، ضرایب همبستگی میان متغیرها نسبتاً بالا بوده، که حاکی از وجود همبستگی شدید میان سه متغیر مستقل با یکدیگر و نیز وجود همبستگی بالای احساس امنیت اجتماعی با سه متغیر مستقل اشاره شده است.

جدول ۳: ماتریس ضرایب همبستگی میان متغیرهای پژوهش

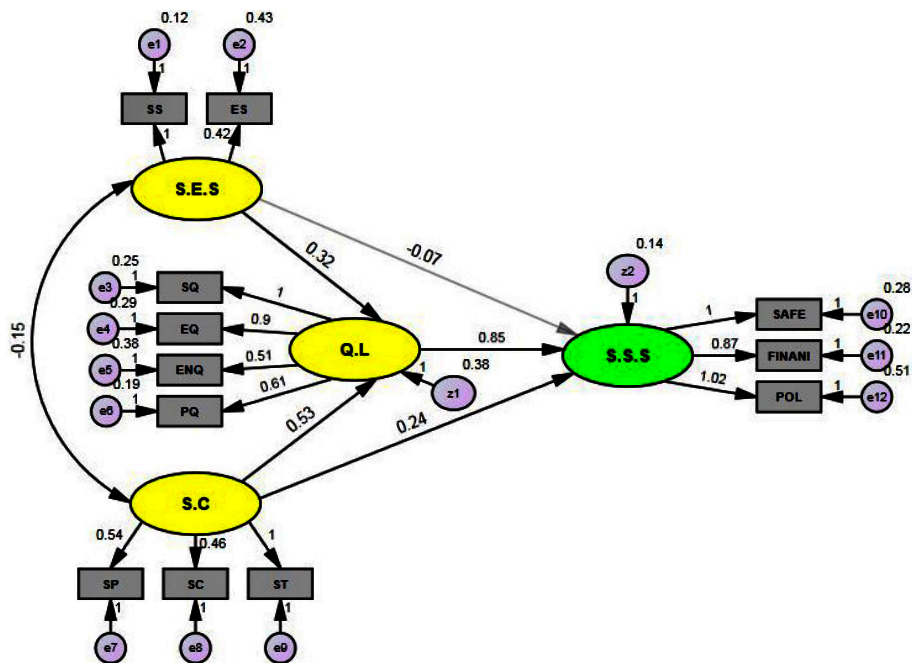
همبستگی بین	پایگاه اجتماعی - اقتصادی	سرمایه اجتماعی	کیفیت زندگی	احساس امنیت اجتماعی
پایگاه اجتماعی - اقتصادی	۱			
سرمایه اجتماعی	* -۰/۱۵۳	۱		
کیفیت زندگی	** ۰/۳۴۶	** ۰/۶۵۰	۱	
احساس امنیت اجتماعی	** ۰/۵۵۲	** ۰/۶۸۵	** ۰/۶۰۲	۱

*: معنی‌داری در سطح ۵ درصد **: معنی‌داری در سطح ۱ درصد (منبع: یافته‌های پژوهش،

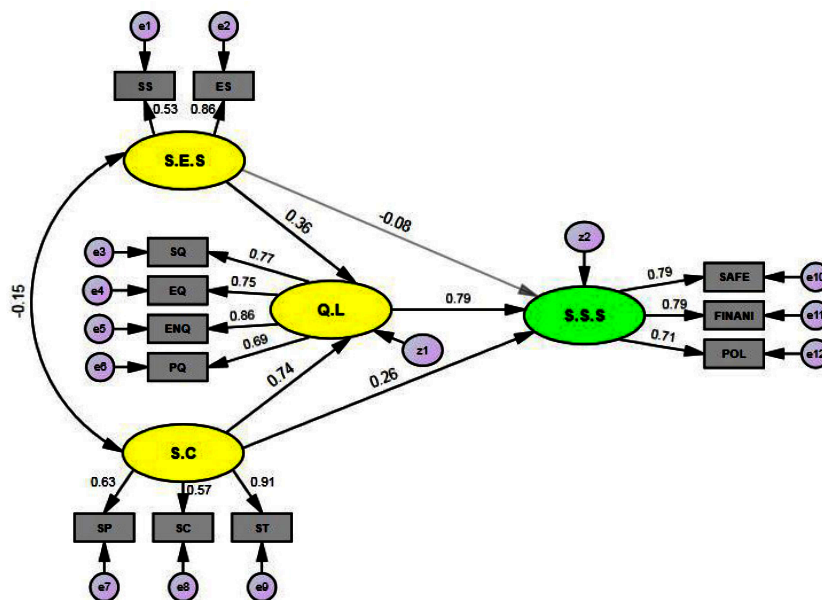
۱۳۹۶)

برای دستیابی به اهداف پژوهش از روش مدل‌سازی معادلات ساختاری (SEM) استفاده شد. در این مطالعه مقدار χ^2 دو برابر با ۴۲/۸۶۹ با درجه آزادی هجده است که نسبت آن‌ها (۲/۳۸۲) در دامنه مطلوب قرار دارد. شاخص‌های برازش ($IFI=0/928$ ، $GFI=0/917$ ، $CFI=0/977$) دارای مقادیر قابل قبول بوده که در سطح پنج درصد معنادار هستند. مقدار $RMSEA$ و RMR به ترتیب ۰/۰۷۱ و ۰/۰۴۹ گزارش گردیده است که کمتر از سطح مطلوب (کمتر از ۰/۰۸) پیشنهاد شده است. درواقع، نتایج مدل‌سازی معادلات ساختاری نشان‌دهنده برازش کامل مدل پیشنهادی پژوهش است. شکل شماره (۲) و (۳) ضرایب رگرسیونی غیراستاندارد و استاندارد مدل ساختاری پژوهش را نشان می‌دهد.

شکل ۲: ضرایب رگرسیونی غیراستاندارد مدل پیشنهادی پژوهش (منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۶)

شکل ۳: ضرایب رگرسیونی استاندارد مدل پیشنهادی پژوهش (منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۶)

نتایج آزمون فرضیه‌های پژوهش به‌طور خلاصه در جدول شماره (۴) نشان داده شده است. همان‌طور که ملاحظه می‌شود، تمامی روابط و اثر پیشنهادی به‌استثنای رابطه پایگاه اجتماعی - اقتصادی با احساس امنیت اجتماعی شهروندان در نواحی مرزی تأیید شد. درواقع، سرمایه اجتماعی و کیفیت زندگی بر احساس امنیت اجتماعی شهروندان در نواحی مرزی تأثیر معناداری داشته‌اند (موضوع فرضیه‌های چهارم و پنجم). افزون بر این، پایگاه اجتماعی - اقتصادی و سرمایه اجتماعی بر کیفیت زندگی شهروندان در نواحی مرزی تأثیر قابل توجهی داشته‌اند (موضوع فرضیه‌های اول و دوم).

جدول ۴: خلاصه نتایج تحلیل داده‌های پژوهش با استفاده از روش احتمالات بیشینه

فرضیه	متغیر مستقل	متغیر وابسته	ضرایب مسیر	ضرایب استاندارد	خطای استاندارد	نسبت بحرانی	سطح معنی‌داری	نتیجه فرضیه
اول (H1)	پایگاه اجتماعی - اقتصادی	کیفیت زندگی	۰/۳۲۳	۰/۳۶۴	۰/۰۷۵	۴/۲۷۴	**	تأیید
دوم (H2)	سرمایه اجتماعی	کیفیت زندگی	۰/۵۳۹	۰/۷۴۱	۰/۰۸۳	۶/۱۲۶	**	تأیید
سوم (H3)	پایگاه اجتماعی - اقتصادی	احساس امنیت اجتماعی	-۰/۰۶۸	-۰/۰۸۳	۰/۱۲۷	۰/۴۴۸	۰/۵۷۹ (ns)	رد
چهارم (H4)	سرمایه اجتماعی	احساس امنیت اجتماعی	۰/۲۴۲	۰/۲۶۰	۰/۱۰۴	۲/۴۱۸	* ۰/۰۰۷	تأیید
پنجم (H5)	کیفیت زندگی	احساس امنیت اجتماعی	۰/۸۴۸	۰/۷۹۳	۰/۳۲۸	۴/۱۲۳	**	تأیید

ns: عدم معنی‌داری (منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۶)

بر اساس نتایج معادلات ساختاری، اثر مستقیمی میان پایگاه اجتماعی - اقتصادی شهروندان و احساس امنیت اجتماعی مشاهده نگردید. اما همان‌گونه که در نگاره شماره (۳) نشان داده شده است؛ پایگاه اجتماعی - اقتصادی از طریق تأثیرگذاری بر کیفیت زندگی توانسته است اثری غیرمستقیم (۰/۱۸۳) بر احساس امنیت اجتماعی در نواحی مرزی داشته باشد. به‌علاوه این‌که، سرمایه اجتماعی نیز افزون بر اثر مستقیم (۰/۲۶۰)،

اثری غیرمستقیم (۰/۵۸۸) نیز بر احساس امنیت اجتماعی شهروندان در نواحی مرزی داشته است. ترکیب اثرات مستقیم و غیرمستقیم متغیرها به طور خلاصه در جدول شماره (۵) ارائه شده است.

جدول ۵: تفکیک آثار کل، مستقیم و غیرمستقیم متغیرها در مدل پژوهش

متغیر مستقل	متغیر وابسته	اثر مستقیم	اثر غیرمستقیم	اثر کل
پایگاه اجتماعی-اقتصادی	کیفیت زندگی	۰/۳۲۳	-	۰/۳۲۳
سرمایه اجتماعی	کیفیت زندگی	۰/۷۴۱	-	۰/۷۴۱
پایگاه اجتماعی-اقتصادی	احساس امنیت اجتماعی	-۰/۰۷۳	۰/۲۵۶	۰/۱۸۳
سرمایه اجتماعی	احساس امنیت اجتماعی	۰/۲۶۰	۰/۵۸۸	۰/۸۴۸
کیفیت زندگی	احساس امنیت اجتماعی	۰/۷۹۳	-	۰/۷۹۳

(منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۶)

نتیجه‌گیری و پیشنهادها

هدف از انجام این مطالعه، تدوین مدلی ساختاری برای تحلیل تأثیر مؤلفه‌های پایگاه اجتماعی-اقتصادی، سرمایه اجتماعی و کیفیت زندگی بر احساس امنیت اجتماعی شهروندان در مناطق مرزی شهر سراوان بوده است. نتایج نشان می‌دهد، سرمایه اجتماعی و کیفیت زندگی توانسته‌اند به طور مستقیم و غیرمستقیم بر احساس امنیت اجتماعی شهروندان در نواحی مرزی تأثیرگذار باشند. افزون بر آن، پایگاه اجتماعی-اقتصادی توانسته است از طریق کیفیت زندگی به طور غیرمستقیم بر احساس امنیت اجتماعی شهروندان مؤثر واقع شود. پایگاه اجتماعی-اقتصادی و سرمایه اجتماعی نیز به عنوان سازه‌هایی شناخته شده‌اند که با کیفیت زندگی شهروندان در نواحی مرزی تعامل داشته و تأثیرهای قابل توجهی بر آن دارند. با مروری بر ادبیات پژوهشی موجود در حوزه امنیت اجتماعی درمی‌یابیم، این اولین مطالعه‌ای است که به بررسی تأثیرات متغیرهای پایگاه اجتماعی-اقتصادی، سرمایه اجتماعی و کیفیت زندگی بر یکدیگر و در نتیجه تأثیر مستقیم آن‌ها بر احساس امنیت اجتماعی شهروندان در نواحی مرزی شهر سراوان پرداخته است. یافته‌های به دست آمده از بررسی روابط موجود بین متغیرهای تحقیق، نکات

مهمی را در راستای دستیابی به اهداف تحقیق نشان داد. مطابق با فرضیه اول، پایگاه اجتماعی - اقتصادی اثر مستقیم و معنی‌داری با ضریب تأثیر $0/323$ بر کیفیت زندگی در نواحی مرزی دارد. به عبارت دیگر، هر چه پایگاه اجتماعی - اقتصادی (بعد ذهنی) شهروندان بالاتر باشد، به نوبه خود میزان کیفیت زندگی بالاتر خواهد بود. بی‌شک، در تمام رویکردهایی که درباره کیفیت زندگی مطرح شده، بر شاخص پایگاه اجتماعی - اقتصادی به عنوان یکی از مؤلفه‌های تأثیرگذار بر کیفیت زندگی تأکید شده است. نتیجه حاصل از این فرضیه با پژوهش حسین‌زاده و همکاران (۱۳۹۳) که نشان دادند پایگاه اجتماعی - اقتصادی بر کیفیت زندگی افراد به طور مثبت مؤثر است، مطابقت و همخوانی دارد. در خصوص فرضیه دوم، یافته‌های پژوهش نشان داد که بین سرمایه اجتماعی و کیفیت زندگی رابطه مستقیم و معنی‌دار با ضریب تأثیر $(0/741)$ وجود دارد. بر این اساس، هر چه میزان سرمایه اجتماعی بیشتر بوده و شرایط تقویت عناصر و مؤلفه‌های آن در سطح مناطق مرزی فراهم باشد، دارای کیفیت زندگی بهتری خواهیم بود. نتیجه به دست آمده از این فرضیه، با نتایج به دست آمده از مطالعات موسوی و همکاران (۱۳۹۲)، امان‌پور و همکاران (۱۳۹۴)، نیک‌پور و همکاران (۱۳۹۴)، نیلسون و همکاران (۲۰۰۵) و رسلان و همکاران (۲۰۱۰) هم‌راستا است. در راستای پژوهش، پیشنهادهایی برای افزایش سطح سرمایه اجتماعی افراد و همچنین کیفیت زندگی شهروندان ارائه می‌شود:

- اختصاص کاربری فضاهای مختلف مانند فضای سبز (پارک‌ها، امکانات تفریحی و مکان‌هایی برای پیاده‌روی ساکنان)، مراکز ورزشی - تفریحی و مساجد در سطح محله‌ها توسط شهرداری؛

- ایجاد انگیزه و احساس اهمیت در ساکنان از طریق ساخت مراکز گفت‌وگوی محله‌ای؛

- اجرای طرح شهردار محله، برای ارتباط بیشتر و مؤثرتر مردم با سطوح بالاتر مدیریت شهری.

از یافته‌های جالب در این پژوهش که نیاز به تأمل بیشتری دارد، رد فرضیه سوم تحقیق مبتنی بر این‌که پایگاه اجتماعی - اقتصادی اثر مثبت و معنی‌دار بر امنیت اجتماعی شهروندان در نواحی مرزی دارد، مورد تأیید قرار نگرفت؛ که این فرضیه برخلاف برخی از پژوهش‌های پیشین است (ساروخانی و نویدنیا، ۱۳۸۵؛ نبوی و همکاران،

۱۳۸۷؛ کامران و شعاع برآبادی، ۱۳۸۹؛ حسین‌زاده و همکاران، ۱۳۹۳). این نتیجه بیان‌کننده آن است که هر چه افراد به لحاظ پایگاه اجتماعی و اقتصادی و نیازهای کمی و کیفی زندگی‌اش ناتوان باشند، احساس آسیب‌پذیری بیشتری را احساس کرده و در نتیجه فرد به لحاظ داشتن احساس امنیت در سطح پایین‌تری قرار خواهد گرفت. شاید تناقض میان این یافته و نتایج پژوهش‌های دیگران به دلیل مکان جغرافیایی متفاوت، ویژگی فردی متنوع و ابزار اندازه‌گیری گوناگون باشد. تفسیر دیگر بر این یافته می‌تواند این باشد که پایگاه اجتماعی - اقتصادی به‌طور غیرمستقیم و از طریق متغیری دیگر که در این تحقیق، کیفیت زندگی مدنظر قرار گرفته بود، توانست بر احساس امنیت اجتماعی تأثیرگذار باشد. از این‌رو، توزیع عادلانه شاخص‌های پایگاه اجتماعی - اقتصادی و کاهش فاصله طبقاتی در جامعه، نخستین پیشنهاد جهت ارتقاء احساس امنیت اجتماعی به‌ویژه در بین افراد متعلق به طبقات اجتماعی پایین‌تر است. همچنین قرار گرفتن افراد جامعه در معرض منافع برابر، از اصلی‌ترین شرایط برقراری امنیت بوده و در این صورت کنترل‌های اجتماعی (عملکرد پلیس و قانون) مشکلی محسوب نشده و ابزاری برای کمک به شمار آید.

در فرضیه چهارم که مبتنی بر وجود اثر مثبت و معنی‌دار در سطح پنج درصد بین سرمایه اجتماعی و احساس امنیت اجتماعی با ضریب تأثیر ۰/۲۶۰ بوده، فرضیه فوق مورد تأیید قرار گرفت. بررسی رابطه بین سرمایه اجتماعی مردم محلی در شهر سراوان و احساس امنیت اجتماعی نشان‌دهنده این است که با میزان مشارکت، اعتماد و انسجام اجتماعی بین اهالی، میزان نظم و امنیت اجتماعی در این منطقه مرزی افزایش می‌یابد. نتیجه این فرضیه با نتایج به‌دست‌آمده از مطالعات بیدختی و شریفی (۱۳۹۱)، حقیقتیان و همکاران (۱۳۹۱)، پورموسوی و همکاران (۱۳۹۲)، رخشانی‌نسب و اسفندیاری مهنی (۱۳۹۳)، حسن‌زاده ثمرین و همکاران (۱۳۹۳)، کانونی و همکاران (۱۳۹۴)، بذرافشان و طولابی‌نژاد (۱۳۹۵)، لیندسترم (۲۰۰۳)، اولسن و هودنچ (۲۰۰۷) و اسمیت و ول (۲۰۱۲) مطابقت و همخوانی دارد. از این‌رو پیشنهاد می‌گردد:

- توسعه آموزش همگانی و بهره‌گیری مناسب و بهینه از مراکز و نهادهای آموزشی، مذهبی چون مساجد و تکایای دینی و رسانه‌ها که نقش قابل‌توجهی در افزایش اجتماعی مردم داشته و می‌توانند با افزایش سطح دانش و آگاهی مردم، موجبات ارتقاء احساس امنیت اجتماعی شهروندان را فراهم نمایند، در دستور کار برنامه ریزان شهری قرار گیرد؛

- جهت افزایش احساس امنیت اجتماعی، برنامه‌ریزان دولتی و فرهنگی (صداوسیما)

با تولید برنامه‌های مختلف در جهت افزایش و توسعه احساس امنیت، نیروی انتظامی با تأمین امنیت اماکن عمومی مانند پارک‌ها، از طریق افزایش نیرو در این اماکن و یا تأمین امنیت خیابان‌ها در شب، اقدامات مقتضی را انجام دهند.

در آخرین فرضیه (فرضیه پنجم) که مبنی بر وجود اثر مثبت و معنی‌دار بین کیفیت زندگی و احساس امنیت اجتماعی بود؛ نتایج حاکی از آن بود که شهروندان هراندازه از ابعاد اجتماعی، اقتصادی، زیست‌محیطی و کالبدی که از مؤلفه‌های کیفیت زندگی به شمار می‌آید؛ از رضایتمندی بیشتری برخوردار باشند، به‌نوبه خود از احساس امنیت اجتماعی بیشتری در جامعه برخوردار خواهند بود. به بیان دیگر، افرادی که در فضای فیزیکی و اجتماعی سالمی به سر می‌برند، به لحاظ ایمن بودن محیط اطرافشان، ضریب احساس امنیت بالایی را نسبت به کسانی دارند، که در فضای اطرافشان آکنده از اختلالات و بی‌نظمی‌هایی است که باعث به وجود آمدن احساس ناامنی در جسم و روانشان می‌گردد و ضریب احساس امنیت آنان را کاهش می‌دهد. این یافته، با یافته‌های به‌دست‌آمده از مطالعات کامران و شعاع برآبادی (۱۳۸۹) و حسین زاده و همکاران (۱۳۹۳) همسو و هم‌راستاست. لذا از یافته‌های این تحقیق می‌توان نتیجه گرفت که در برنامه‌ریزی و طراحی محله‌های شهری، بهبود شرایط فیزیکی در داخل محله‌ها به‌ویژه در مناطق با بافت اجتماعی - اقتصادی پائین و قدیمی باید بیشتر مورد توجه قرار گیرد. مرمت و بهسازی و یا نوسازی مسکن فرسوده در داخل محله‌ها می‌تواند از افت اجتماعی و خروج خانواده‌های با سطح درآمدی بالا از محل ممانعت به عمل آورد و به جذب سرمایه‌گذاری بیشتر کمک نماید. در کنار شرایط فیزیکی، هرگونه تمهیدات و یا امکاناتی که بتواند نظارت و حضور اجتماعی را در سطح محله‌های شهری تسهیل یا افزایش دهد؛ احساس امنیت بیشتری را برای شهروندان فراهم خواهد آورد. در پایان از آنجایی که مردمان بومی بهترین مدیر و حکمران در مناطق خود می‌باشند و به منطقه آشنایی کامل دارند؛ در این خصوص به دست‌اندرکاران و برنامه‌ریزان فرایند توسعه مناطق مرزی و همچنین مسئولین نظامی و امنیتی پیشنهاد می‌گردد، به اهمیت و میزان تأثیر عوامل اشاره شده توجه کافی داشته باشند. همچنین، با اتخاذ تدابیری سعی در افزایش مشارکت و انسجام بین مردمان این نواحی، به‌خصوص مردمان مرزنشین کنند. از سوی دیگر، از آنجایی که سرمایه اجتماعی به‌صورت غیرمستقیم

بیشترین اثر را بر احساس امنیت اجتماعی در نواحی مرزی دارد (۰/۸۴۸)؛ امید به آن است که مسئولان و دستگاه‌های ذی‌ربط از این سرمایه گران بهاء برای تأمین امنیت پایدار در نواحی مرزنشین به‌خصوص مناطق مرزی جنوب شرق کشور به بهترین نحو استفاده کنند.

منابع

۱. ابراهیم‌پور، رحمت و علمی، محمود. (۱۳۹۴). بررسی رابطه سرمایه اجتماعی با احساس امنیت اجتماعی شهروندان شهر سردشت، *فصلنامه مطالعات جامعه‌شناسی*، سال هفتم، شماره ۲۶: ۷۱-۵۳.
۲. امان‌پور، سعید، منوچهری، سوران، اکبری، مهناز و عباسی، زهرا. (۱۳۹۴). *تحلیلی بر تأثیرات حذف قاچاق کالا بر تغییرات سطح کیفیت زندگی روستائیان (مطالعه موردی: روستاهای مرزی شهرستان مریوان)*، *فصلنامه اطلاعات جغرافیایی (سپهر)*، دوره بیست و چهارم، شماره ۹۶، صص ۱۳۴-۱۲۱.
۳. انتظاری، علی، اسدپور، عهدیه و احمدی آهنگ، کاظم. (۱۳۹۴). *احساس امنیت اجتماعی و عوامل مؤثر بر آن با تأکید بر نقش پلیس (مورد مطالعه: شهر نور)*، *فصلنامه انتظام اجتماعی*، سال هفتم، شماره ۴، صص ۳۴-۷.
۴. باستانی، علیرضا و رزمی، سیدمحمد جواد. (۱۳۹۳). *تعیین و رتبه‌بندی سرمایه اجتماعی در استان‌های ایران با استفاده از روش غیرمستقیم*، *فصلنامه رفاه اجتماعی*، سال چهاردهم، شماره ۵۵، صص ۷۷-۴۵.
۵. بحری‌پور، عباس، ذوالفقاری، ابوالفضل و رستگار خالده، امیر. (۱۳۹۱). *بررسی رابطه بین سرمایه اجتماعی و احساس امنیت اجتماعی (مطالعه موردی شهرستان کاشان)*، *پژوهش‌های راهبردی امنیت و نظم اجتماعی*، سال اول، شماره ۴، صص ۱۰۹-۸۹.
۶. بیات، بهرام. (۱۳۸۸). *جامعه‌شناسی احساس امنیت*، چاپ اول، تهران: انتشارات امیرکبیر.
۷. بیدختی، علی‌اکبر و شریفی، نوید. (۱۳۹۱). *بررسی نقش مدخله‌گراییانه سازه سرمایه اجتماعی در رابطه بین دین‌داری و احساس امنیت اجتماعی*، *پژوهش‌های راهبردی امنیت و نظم اجتماعی*، سال اول، شماره سوم، صص ۳۸-۱۳.
۸. بذرافشان، جواد و طولابی‌نژاد، مهرشاد. (۱۳۹۵). *تحلیل اثرات و کارکردهای سرمایه اجتماعی در امنیت پایدار روستاهای مناطق مرزی بخش مرکزی شهرستان سراوان*، *نشریه تحقیقات کاربردی علوم جغرافیایی*، سال شانزدهم، شماره ۴۱، صص ۷۶-۵۵.
۹. پورافکاری، نصرالله، حکیمی نیا، بهزاد، حیدری، آرش و فروتن کیا، شهروز.

- (۱۳۹۱). تأثیر پایگاه اجتماعی - اقتصادی بر اقتدارگرایی، فصلنامه جامعه‌شناسی کاربردی، سال بیست و سوم، شماره ۴۸، صص ۸۴-۶۷.
۱۰. پورموسوی، سید موسی، عباسی کسبی، دنیا و واحدی، حیدر. (۱۳۹۲). تحلیل و ارزیابی مؤلفه‌های سرمایه اجتماعی و تأثیر آن در امنیت اجتماعی شهر، مطالعه موردی منطقه ۲۱ شهر تهران، فصلنامه آمایش جغرافیایی فضا، سال سوم، شماره ۱۰، صص ۱۵۶-۱۳۹.
۱۱. ترابی، یوسف و گودرزی، آیت. (۱۳۸۳). ارزش‌ها و امنیت اجتماعی، فصلنامه دانش انتظامی، سال ششم، شماره ۲، صص ۴۶-۳۱.
۱۲. حاجی حسینی، حجت‌الله، جلیلود، محمد رضا، الیاسی، مهدی و کمالی بیتا. (۱۳۹۱). آرایه مدلی برای بررسی تأثیر فناوری اطلاعات بر کیفیت عملکرد سازمان‌های تولیدی: (پیمایشی درباره خودروسازی سایپا و ایران خودرو)، مدیریت فناوری اطلاعات، سال چهارم، شماره ۱۳، صص ۴۴-۲۵.
۱۳. حسن‌زاده ثمرین، تورج، همتی گیلانی، مهناز و مسعودی گزی، منیره. (۱۳۹۳). بررسی و تبیین رابطه بین سرمایه اجتماعی و احساس امنیت اجتماعی (مطالعه کارکنان استانداری استان گلستان)، پژوهش‌های راهبردی نظم و امنیت اجتماعی، سال سوم، شماره ۱، صص ۱۳۶-۱۱۷.
۱۴. حسین‌زاده، علی حسین، احمدی‌پور، طاهره و موالی‌زاده، الهه. (۱۳۹۳). بررسی رابطه بین احساس امنیت، پایگاه اجتماعی - اقتصادی با کیفیت زندگی افراد؛ مورد مطالعه: جامعه شهری اهواز، فصلنامه توسعه اجتماعی، دوره نهم، شماره ۱، صص ۱۳۴-۱۱۱.
۱۵. حقیقتیان، منصور، صنعت‌خواه، علیرضا، معین‌الدینی، جواد و شیرینی امین‌لو، شیرین. (۱۳۹۱). بررسی رابطه میان سرمایه اجتماعی (بر اساس تفکیک سرمایه اجتماعی درون‌گروهی، برون‌گروهی و ارتباطی) و احساس امنیت در شهر تهران، جامعه‌شناسی مطالعات جوانان، سال سوم، شماره ۶، صفحات ۵۶-۳۷.
۱۶. حیدری ساربان، وکیل. (۱۳۹۶). تبیین رابطه سرمایه اجتماعی با احساس امنیت اجتماعی ساکنان مناطق روستایی شهرستان مشکین‌شهر، پژوهش‌های راهبردی امنیت و نظم اجتماعی، سال ششم، شماره ۱۷: ۶۲-۴۵.
۱۷. حیدری ساربان، وکیل. (۱۳۹۵). تبیین رابطه پایداری اقتصادی با احساس امنیت

۱۸. خاتم، اعظم. (۱۳۸۴). سنجش ظرفیت جمع‌پذیری و کیفیت زندگی در تهران، مطالعات فرادست طرح جامع تهران، مرکز تحقیقات شهرسازی و معماری ایران، حوزه معاونت شهرسازی و معماری وزارت مسکن و شهرسازی.

۱۹. رخشانی‌نسب، حمیدرضا و اسفندیاری مهنی، حمیده. (۱۳۹۳). تحلیل عوامل مؤثر بر احساس امنیت در بین شهروندان شهر زاهدان (با تأکید بر سرمایه اجتماعی)، رفاه اجتماعی، سال چهاردهم، شماره ۵۵، صص ۱۳۴-۱۰۹.

۲۰. رئیس‌دانا، فریبرز. (۱۳۹۳). نقد روش‌شناختی و مفهومی سرمایه اجتماعی، رفاه اجتماعی، سال چهارم، شماره ۵۵، صص ۴۴-۷.

۲۱. زندگی‌آبادی، علی و زنگنه، مهدی. (۱۳۹۰). سنجش احساس امنیت اجتماعی در بین شهروندان شهرهای کوچک و مرزی (مطالعه موردی: شهر خواف)، فصلنامه دانش انتظامی، سال سیزدهم، شماره ۱، صص ۶۵-۴۱.

۲۲. زندگی‌آبادی، علی و نسترن، مهین. (۱۳۸۰). گفتمان تمدن‌ها، اصولی‌ترین راهکار دستیابی به توسعه پایدار انسانی با تأکید بر جایگاه استراتژیک ایران، اطلاعات سیاسی-اقتصادی، شماره ۱۶۷ و ۱۶۸، صص ۳۱-۲۰.

۲۳. ساروخانی، باقر و هاشم‌نژاد، فاطمه. (۱۳۹۰). بررسی رابطه سرمایه اجتماعی (مؤلفه‌های آن) و احساس امنیت اجتماعی در بین جوانان شهر ساری، فصلنامه جامعه‌شناسی مطالعات جوانان، سال دوم، شماره ۲، صص ۹۴-۸۱.

۲۴. ساروخانی، باقر و نویدنیا، منیژه. (۱۳۸۵). امنیت اجتماعی خانواده و محل سکونت؛ در تهران، رفاه اجتماعی، سال ششم، شماره ۲۲، صص ۱۰۶-۸۷.

۲۵. سهراب‌زاده، مهران، عباسی، الهام، سعادت، موسی و صمدزاده، حسن. (۱۳۹۶). تبیین جامعه‌شناختی رابطه بین سرمایه اجتماعی و احساس امنیت اجتماعی در بین زنان شهر تبریز، پژوهش‌نامه نظم و امنیت اجتماعی، سال دهم، شماره ۳۸: ۱-۲۶.

۲۶. شاپور، بهیان و فیروزآبادی، آمنه. (۱۳۹۲). بررسی عوامل مؤثر بر احساس امنیت اجتماعی در شهرها (مطالعه موردی: شهر کرمان)، مطالعات جامعه‌شناختی شهری، سال سوم، شماره ۶، صص ۱۲۲-۱۰۳.

۲۷. شاه‌محمدی، محمد، صائبی، حسن و قیاسی کرمانی، علی‌اکبر. (۱۳۹۵). نقش کارکردهای امنیت در تقویت استحکام ساخت درونی قدرت جمهوری اسلامی ایران، فصلنامه امنیت‌پژوهی، سال پانزدهم، شماره ۵۳، صص ۴۰-۵.
۲۸. صنعت‌خواه، علیرضا. (۱۳۹۴). بررسی رابطه میان سرمایه اجتماعی و احساس امنیت زنان در شهر تهران، جامعه‌شناسی زنان (زن و جامعه)، سال ششم، شماره ۴، صص ۱۶۷-۱۴۵.
۲۹. علوی، موسی. (۱۳۹۲). «مدل یابی معادلات ساختاری در پژوهش‌های مرتبط با آموزش علوم سلامت: معرفی روش و کاربرد آن»، مجله آموزش در علوم پزشکی، دوره سیزدهم، شماره ۶، صص ۵۳۰-۵۱۹.
۳۰. عزتی، نصرالله، حیدری‌پور، اسفندیار و اقبالی، ناصر. (۱۳۹۰). نقش و جایگاه آمایش مناطق مرزی در نظام برنامه‌ریزی (مطالعه موردی: مناطق مرزی ایران)، نگرش‌های نو در جغرافیای انسانی، سال سوم، شماره ۴، صص ۱۹۷-۱۷۹.
۳۱. عندلیب، علیرضا. (۱۳۸۰). نظریه پایه و اصول آمایش مناطق مرزی جمهوری اسلامی ایران، انتشارات سپاه پاسداران انقلاب اسلامی، دانشکده فرماندهی و ستاد، دوره عالی جنگ.
۳۲. غفاری، غلامرضا. (۱۳۹۰). سرمایه اجتماعی و امنیت انتظامی، چاپ اول، تهران: انتشارات جامعه‌شناسان.
۳۳. غفاری، غلامرضا، کریمی، علیرضا و نوذری، حمزه. (۱۳۹۱). روند مطالعه کیفیت زندگی در ایران، فصلنامه مطالعات و تحقیقات اجتماعی، دوره اول، شماره ۳: ۱۳۴-۱۰۷.
۳۴. کامران، حسن. و شعاع برآبادی، علی. (۱۳۸۹). بررسی امنیت شهری در شهرهای مرزی؛ مطالعه موردی: شهر تایباد، فصلنامه جغرافیا، دوره هشتم، شماره ۲۵، صص ۴۶-۲۵.
۳۵. کانونی، رضا، ایمانی، بهرام، حبیب‌زاده، عظیم و مسلمی، آرمان. (۱۳۹۴). سنجش احساس امنیت اجتماعی در مناطق شهری (مطالعه موردی: شهر اردبیل)، پژوهش‌نامه جغرافیای انتظامی، سال سوم، شماره ۱۰، صص ۳۳-۱.
۳۶. کریمایی علی، مرادیان، محسن و عباسی، علی. (۱۳۸۹). نقش نیروی انتظامی در تأمین امنیت اجتماعی، فصلنامه دانش انتظامی، سال دوازدهم، شماره ۲، صص ۵۰-۷.

۳۷. لطفی، صدیقه، بدری آنا مراد نژاد، رحیم و ساسانی پور، محمد. (۱۳۹۳). بررسی احساس امنیت در فضاهای عمومی (مطالعه موردی: کلان شهر شیراز)، پژوهش و برنامه ریزی شهری، سال پنجم، شماره ۱۹، صص ۵۶-۳۹.
۳۸. متانی، مهرداد، قلی زاده، نقی،، فلاح، علی و رشیدی، احتشام. (۱۳۹۶). بررسی نقش انواع رسانه های جمعی در احساس امنیت اجتماعی شهروندان شهر تهران، فصلنامه علوم اجتماعی دانشگاه آزاد اسلامی واحد شوشتر، سال یازدهم، شماره ۳۹: ۵۴-۳۷.
۳۹. محسنین، شهریار و اسفیدانی، محمدرحیم. (۱۳۹۳). معادلات ساختاری مبتنی بر رویکرد حداقل مربعات جزئی به کمک نرم افزار *SLP-tramS*. انتشارات کتاب مهربان، چاپ اول، تابستان ۱۳۹۳.
۴۰. مؤتمنی، علیرضا، جعفری، ابراهیم و مرادی حقیقت، حسن. (۱۳۸۸). سرمایه اجتماعی با رویکرد تجزیه و تحلیل عوامل تأثیرگذار بر سرمایه گذار، مجموعه مقالات همایش ملی سرمایه اجتماعی و توسعه اقتصادی، دانشگاه سمنان، صص ۸۰-۶۱.
۴۱. موسوی، میرنجف، ویسیان، محمد، محمدی حمیدی، سمیه و اصغری، مریم. (۱۳۹۴). احساس امنیت در فضاهای شهری؛ مورد: شهر سرخس، فصلنامه جغرافیا، سال سیزدهم، شماره ۴۵، صص ۲۰۲-۱۸۵.
۴۲. نبوی، سید عبدالحسین، حسین زاده، علی حسین و حسینی، سیده هاجر. (۱۳۸۷). بررسی تأثیر پایگاه اجتماعی - اقتصادی، احساس بی قدرتی و هویت قومی بر احساس امنیت اجتماعی، فصلنامه دانش انتظامی، سال دهم، شماره ۲، صص ۳۶-۹.
۴۳. نیازی، محسن، شفایی مقدم، الهام و شادفر، یاسمن. (۱۳۹۰). بررسی رابطه بین میزان سرمایه اجتماعی و احساس امنیت اجتماعی در بین زنان مناطق شمال و جنوب شهر تهران، فصلنامه جامعه شناسی مطالعات جوانان، سال دوم، شماره ۳: ۱۶۰-۱۳۱.
۴۴. نیک پور، عامر، رمضان زاده لسبویی، مهدی و واحدی، حیدر. (۱۳۹۴). ارزیابی سرمایه اجتماعی و تأثیر آن در ارتقاء کیفیت محیط های شهری (مطالعه موردی: شهر بابلسر)، فصلنامه برنامه ریزی منطقه ای، سال پنجم، شماره ۱۹، صص ۱۲۶-۱۱۵.
۴۵. وظیفه دوست، حسین و امینی، مهدی. (۱۳۸۸). بررسی میزان اهمیت شاخص های

- کیفیت زندگی شهری تهران؛ از دیدگاه مدیران و متخصصان مدیریت شهری، مطالعات مدیریت شهری، سال اول، شماره ۳، صص ۱-۱۸.
۴۶. ویسی، هادی و محمدی نژاد، شهناز. (۱۳۹۵). تأثیر قاچاق مواد مخدر بر امنیت اجتماعی؛ مطالعه موردی: استان کرمان، فصلنامه جغرافیا و توسعه، شماره ۴۲، صص ۱۰۷-۱۲۶.
47. Adam, F and Ronccecivic, B. (2003). *Social Capital: recent debates and research*. Social Science Information, 42 (1), PP.155-183.
48. Bartlett, J. E., Kotrlik, J. W. and Higgins, CH. (2001). *Organizational research: determing appropriate sample size in survey research*. Information Technology, Learning, and Performance Journal, 19 (1), PP. 43-50.
49. Bohnke, P. (2007). " Does Society Matter? Life Satisfaction in the Enlarged Europe", *Social indicators research*, No.87: 189-210.
50. Buzan, B., Waever, O. and De Wilde, J. (1998). *Security: A New Framework for Analysis*. Lynne Rienner Publication.
51. Hair, J., Black, C., Babin, J. and Anderson, E. (2010). *Multivariate data analysis*, New York: Prentice Hall Publisher.
52. Hamdan, Hazlina., Yusof, Fatimah and AzziyatiMarzukhi, Marlyana. (2014). Social Capital and Quality of Life in Urban Neighborhoods High Density Housing. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, Vol. 53: 169-179.
53. Karl, G., King, L., Glenn, L and Thomson, J. (2012). *Social security policy and rural communities with comparisons of urban communities*, National Center for Food & Agricultural Policy.
54. Lindstrom, D. (2003). *Social Capital and Sense of Security in Neighborhood*. Social Science & Medicine. 56 (5), PP. 87-100.
55. McCrea, R., Shyy, T. K and Stimson, R. (2005). *Modelling Urban Quality of Life in South East*. Queensland by linking subjective and objective indicators, Proceedings of the 28th Australia and New Zealand Regional Science Association International Annual Conference, Wollongong.
56. Nilsson, J., Rana, A. K. M. M. and Kabir, Z. N. (2005). *Social Capital and Quality of Life in Old Age: Results from a Cross-sectional Study in Rural Bangladesh*. Journal of Aging and Health, 18 (3), PP.

419-434.

57. Olsen, B and Hovden j. (2007). *Societal Safety: Concept, Borders and Dilemmas*. Journal of Contingencies and Crisis Management, 15 (1), PP. 235-246.
58. Petrosillo, Irene., Costanza, Robert., Aretano, Robert., Zaccarelli, Nicola and Zurlini, Giovanni. (2013). The use of subjective indicators to assess how natural and social capital support residents' quality of life in a small volcanic island. *Ecological Indicators*, Vol. 24: 609-620.
59. Rastegar, Mohsen., Hatami, Hossein and SadatMirjafari, Razieh. (2017). Role of social capital in improving the quality of life and social justice in Mashhad, Iran, *Sustainable Cities and Society*, Vol. 34: 109-113.
60. Roslan, A.H., Nor-Azam, A.R. and Russayong, Ġ. (2010). *Does Social Capital Reduce Poverty? A Case Study of Rural Households in Terengganu Malaysia*. *European Journal of Social Sciences*, 14 (4), PP. 556-566.
61. Semih, A and Weel, B. (2012). *The impact of social capital on crime: Evidence from the Netherlands*. *Regional Science and Urban Economics*, 42 (1-2), PP. 323-340.

